

Näkökulmarelativismi Tiedon suhteellisuuden ongelma

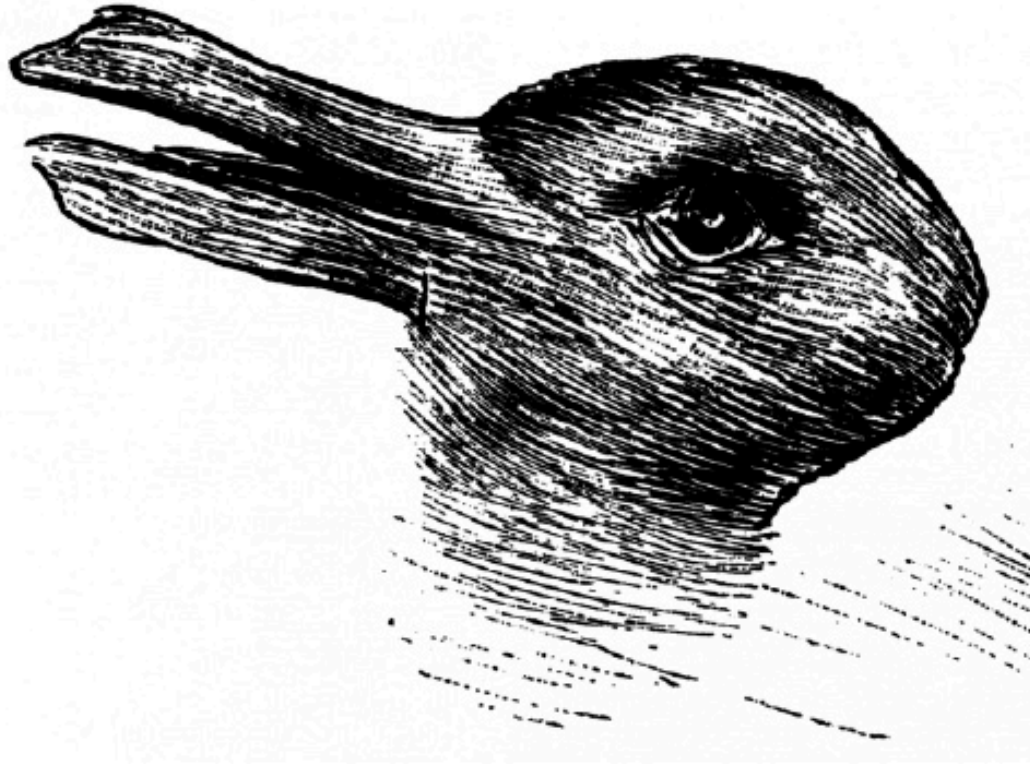
Luonnonfilosofian seura 4.2.2020

FT Antti Hautamäki

Dosentti Helsingin yliopisto

Professori emeritus Jyväskylän yliopisto

ANTTI HAUTAMÄKI

NÄKÖKULMARELATIVISMI

Tiedon suhteellisuuden ongelma

[SoPhi]

Blind monks examining an elephant,
an [ukiyo-e](#) print by [Hanabusa Itchō](#) (1652–1724).

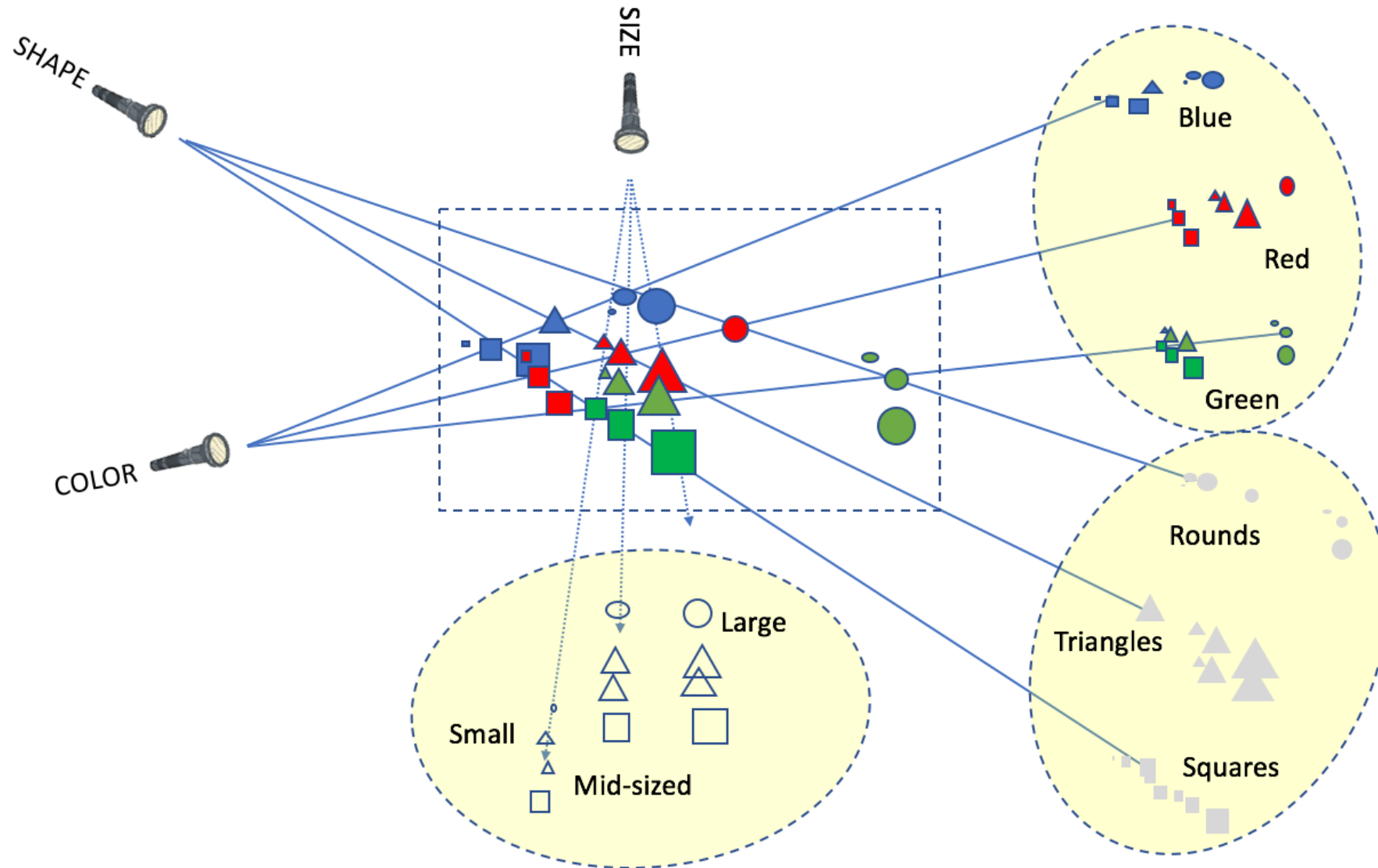
衆瞽
摸象之圖

Näkökulmat (määritelmä)

- Lähtökohta: ilmiöiden monimutkaisuus ja moniulotteisuus
- Näkökulma valikoi ilmiöstä tietyn piirteen edustamaan ilmiötä
- **Näkökulmaan kuuluu aina:**
- **Subjekti** on näkökulman omaaja (ihminen, ryhmä, kulttuuri)
- **Objekti** on asia (olio, ilmiö, tapahtuma, maailma), jota näkökulma koskee
- **Aspekti** on piirre, joka edustaa, representoi objektia subjektille

Näkökulmat filtereinä

Näkökulmat

Näkökulman esiin nostama aspekti voi olla

- ”Naturalistinen”, luonnollinen, fyysinen ominaisuus (keho, syntymä kuolema, rakennukset, esineet, sukupuoli)
- Yhteiskunnallinen (arvot, raha, demokratia, valta, roolit)
- Yksilöllinen, ”subjektiivinen”, omat kokemukset, muistot, tunteet
- Käsite, joka identifioi (”pääministeri”), luokittelee (nissäkkäät) tai erottelee (”yhteiskunnallinen yritys”)
- Konstruktivinen, todellisuutta luova käsite kuten ”kyberuhka”, ”totuuden jälkeinen aika”, ”kiky”

Näkökulmarelativismiin perusteet

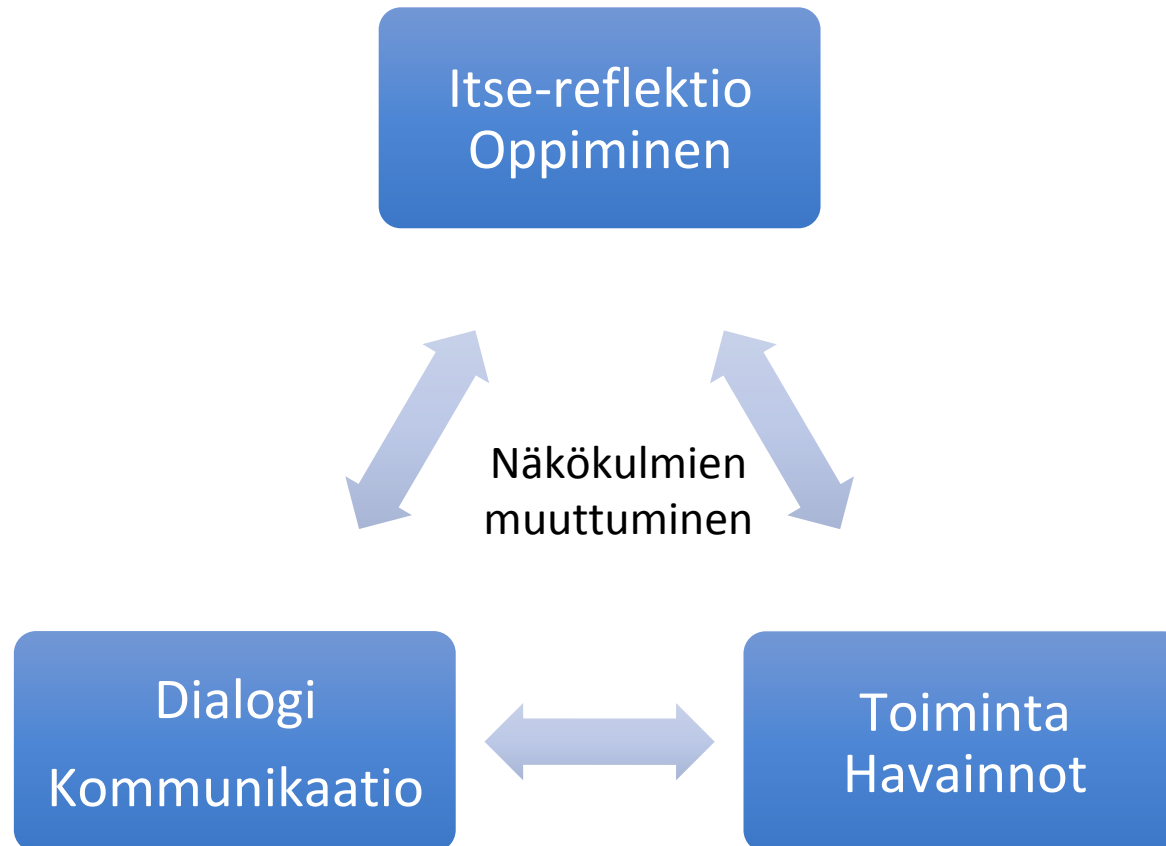
1. Ei ole näkökulmariippumatonta tapaa tarkastella maailmaa.
2. Näkökulmat ovat subjektiivisia mutta ne voidaan objektivoida.
3. Samoja asioita voidaan tarkastella useista näkökulmista.
4. Ei ole absoluuttista, etuoikeutettua tai universaalista näkökulmaa.
5. Näkökulmia voidaan kehittää, muuttaa ja vaihtaa.
6. Näkökulmia voidaan vertailla erilaisilla kriteereillä.

Antti Hautamäki: Näkökulmarelativismi, Tiedon suhteellisuuden ongelma, SoPhi 142, 2018.

Näkökulmien muodostuminen

- Näkökulmat voivat perustua kokemuksiin tai asemaan (positioon)
- Kokemus maahanmuutosta, asumisesta, perheestä jne.
- Asema voi liittyä ammattiin (juristi, pappi, poliisi, tutkija, yrittäjä jne.) tai rooliin (vanhempi, esimies, asiakas jne.)
- Persoonalliset (subjektiiviset) näkökulmat syntyvät yksilöllisestä kokemuksesta ja historiasta
- Intersubjektiiviset (objektiiviset) näkökulmat ovat usein käsitteellisiä viitekehyksiä, joilla todellisuus jäsennetään (naturalismi, marxismi, psykoanalyysi, posthumanismi, uusliberalismi)

Näkökulmien muuttuminen ja vertaileminen

Näkökulmarelativismi suhtautuu kielteisesti eräisiin suuntauksiin

- Realismi: Todellisuus on itsessään tietynlainen ja ratkaisee mitkä totta täysin riippumatta siitä mitä tiedämme
- Äärirelativismi: kaikki näkökulmat ovat yhtä hyviä/huonoja, joten kaikki käy
- Globaali (universaali) relativismi: kaikki on suhteellista, myös relativismi
- Skeptisimi: maailmaa ei voida tiedostaa
- Protagoralaisuus: totta on se mikä minusta tuntuu siltä (se mihin uskon)

Näkökulmarelatiivinen totuuden käsite

- Näkökulmarelatiivisen totuuden käsitteen idea on, että *lause p on totta näkökulmasta $N=[S,O,A]$, jos p on totta O :sta tulkittuna A :ksi.*
- Lauseke ” p on totta O :sta tulkittuna A :ksi” suhteuttaa kohdetta O koskevan väitteen totuuden O :n aspektiin A .
 - A. Naiset ovat miesten kanssa tasa-arvoisia [perustuslain näkökulmasta]
 - B. Naiset eivät ole miesten kanssa tasa-arvoisia [palkkojen näkökulmasta]
- Naiset ovat siis tasa-arvoisia eivätkä ole tasa-arvoisia, mutta eri näkökulmista.
- Ei voida sanoa, että jompikumpi väitteistä A tai B on absoluuttisesti tosi.

Todellisuuden relatiivisuus

- K-todellisuus: yhteinen tulkittu kokemusmaailma
- Todellisuus on kaikki se mitä on olemassa.
- Se mitä on olemassa riippuu aina näkökulmasta
- Ilman näkökulmaa emme voi puhua todellisuudesta
- Näkökulma antaa samuuskriteerit
- Todellisuus = funktio(näkökulma, maailma)
- Esimerkkinä luonnolliset lajit (natural kinds) ja ”olemukset”

Kriittinen näkökulmarelativismi

- Perusteet:
- *Pluralismi*: on rikkautta ja eduksi demokratialle, että yhteiskunnassa on erilaisia näkökulmia ja mielipiteitä yhteisistä asioista;
-
- *Suvaitsevaisuus*: jokaisella on oikeus omaan näkökulmaan ja sen ilmaisemiseen;
-
- *Kriittisyys*: näkökulmia pitää tarkastella kriittisesti, sillä erilaiset näkökulmat edistävät paremmin tai huonommin yhteisten tavoitteiden saavuttamista.

Erimielisyydet

- X:n mukaan kapitalismi on rikki
- Y:n mukaan kapitalismi on voimissaan
- Kumpi on oikeassa?
 - Vain toinen voi olla oikeassa (realismi)
 - Kumpikin voi olla oikeassa omasta näkökulmastaan (relativismi)
- Mutta kaikki näkökulmat eivät ole yhtä hyviä
- Dialogissa näkökulmat kohtaavat

Näkökulmakritiikki

- Objektiivisuus ei ole näkökulmariippumattomuutta vaan näkökulmatietoisuutta
- Objektiivisuus syntyy monien näkökulmien käytöstä
- Näkökulmat ovat hyvin erilaisia toimivuuden, mielenkiintoisuuden, osuvuuden, hyödyllisyyden yms. kannalta
- Käytettyjä näkökulmia ei useinkaan tiedosteta tai haluta kertoa
- Näkökulmakritiikki on erilaisten näkökulmien tunnistamista, vertailemista ja punnitsemista